

Folkhälsomyndigheten

Indikatorbeskrivning

Användning av narkotikaklassade läkemedel, ekonomi

Datum: 2024-12-10

Indikatoruppgifter

Indikatornamn:	Användning av narkotikaklassade läkemedel, ekonomi
Indikatoransvarig myndighet/organisation:	Folkhälsomyndigheten
Indikatortyp:	Utfallsindikator
Redovisningsnivå:	Riket

Källa

Namn på undersökning:	Nationella folkhälsoenkäten
Ansvarig myndighet/organisation:	Folkhälsomyndigheten

Beskrivning av register/undersökning:

Nationella folkhälsoenkäten – Hälsa på lika villkor (HLV) är en nationell undersökning av hälsa, levnadsvanor och livsvillkor. Undersökningen är en del av uppföljningen av folkhälsopolitiken och syftar till att följa hälsans utveckling i befolkningen. Undersökningen genomfördes för första gången 2004 och är ett fortlöpande samarbetsprojekt mellan Folkhälsomyndigheten och Sveriges regioner. Under perioden 2004–2016 genomfördes undersökningen årligen men från och med 2016 genomförs den vartannat år. 2021 genomfördes en extra omgång av undersökningen med anledning av den pågående covid-19-pandemin.

HLV består av ett 60-tal frågor och enkäten kompletteras med uppgifter från SCB:s register. Sedan 2007 har personer i urvalet erbjudits att besvara en digital version av enkäten. Sedan 2012 (exklusive 2013) har den digitala enkäten även funnits tillgänglig på engelska.

Det nationella urvalet är obundet och slumpmässigt. För åren 2004–2016 har det nationella urvalet bestått av 20 000 personer i åldrarna 16–84 år. För 2018 och framåt har det nationella urvalet fördubblats till 40 000. För 2021 års extrainsatta undersökning bestod det totala urvalet av cirka 110 000 personer. Från 2021 inkluderar enkäten personer 16 år och äldre. Resultaten som redovisas är viktade efter befolkningen för att kompensera för urvalsskevhet som kan uppstå på grund av svarsbortfall. En bortfallsanalys genomfördes år 2009, 2018 och 2024.

Metodbeskrivning

Indikatordefinition:

Andel (%) av befolkningen (16–84 år eller 16 år och äldre) som använt icke-förskrivna narkotikaklassade läkemedel under de senaste 30 dagarna eller de senaste 12 månaderna. Indikatoren redovisas på riksnivå efter kön, ekonomisk situation och årtal. För en mer utförlig beskrivning av indikatoren, se 'Indikatorbeskrivning'.

Specifisering av variabler:

Segment: De senaste 30 dagarna Frågeformulering: 'Har du använt receptbelagda narkotikaklassade läkemedel (t.ex. Tramadol eller bensodiazepiner) på annat sätt än läkare föreskrivit? Det vill säga att du tagit sådana läkemedel utan läkares föreskrivning, oftare än vad läkare föreskrivit eller större mängd än vad läkare föreskrivit.' Svartalternativ: 'Nej', 'Ja, för mer än 12 månader sedan', 'Ja, under de senaste 12 månaderna' samt 'Ja, under de senaste 30 dagarna'

Segmentet avser de som svarat 'Ja, under de senaste 30 dagarna'.

Segment: De senaste 12 månaderna Frågeformulering: 'Har du använt receptbelagda narkotikaklassade läkemedel (t.ex. Tramadol eller bensodiazepiner) på annat sätt än läkare föreskrivit? Det vill säga att du tagit sådana läkemedel utan läkares föreskrivning, oftare än vad läkare föreskrivit eller större mängd än vad läkare föreskrivit.' Svartalternativ: 'Nej', 'Ja, för mer än 12 månader sedan', 'Ja, under de senaste 12 månaderna' samt 'Ja, under de senaste 30 dagarna'

Segmentet avser de som svarat 'Ja, under de senaste 12 månaderna' eller 'Ja, under de senaste 30 dagarna'.

Ekonomiska redovisningsgrupper Indikatoren kan redovisas för 11 olika ekonomiska redovisningsgrupper. Hög och låg inkomst samt inkomstkvintil 1–5 är baserade på uppgifter från SCB:s register medan övriga är baserade på självrapporterade uppgifter från HLV. Redovisningsgrupperna beskrivs nedan.

Redovisningsgrupp: Hög inkomst (ingår fram till och med år 2021) I redovisningsgruppen ingår de 20 % som har högst inkomst av de svarande. Med inkomst avses hushållets disponibla inkomst inklusive kapitalinkomst. Uppgifter om inkomst är hämtade från SCB:s inkomst- och förmögenhetsregistret.

Redovisningsgrupp: Låg inkomst (ingår fram till och med år 2021) I redovisningsgruppen ingår de 20 % som har lägst inkomst av de svarande. Med inkomst avses hushållets disponibla inkomst inklusive kapitalinkomst. Uppgifter om inkomst är hämtade från SCB:s inkomst- och förmögenhetsregistret.

Redovisningsgrupp: Inkomstkvintil 1-5 (ingår från och med 2018 och framåt) Inkomsten redovisas i fem grupper baserat på nationella referensvärden. De fem grupperna är inkomstkvintiler som avgränsas vid inkomst för de 20 procent med lägst inkomst för inkomståret, respektive 40 procent, 60 procent, 80 procent och 100 procent. Med inkomst avses hushållets disponibla inkomst exklusive kapitalinkomst. Uppgifter om inkomst är hämtade från SCB:s inkomst- och förmögenhetsregistret.

Redovisningsgrupp: Ej ekonomisk kris I redovisningsgruppen ingår respondenter som uppgett svartalternativ 'Nej' på fråga 3 (se nedan).

Redovisningsgrupp: Ekonomisk kris I redovisningsgruppen ingår respondenter som uppgett svartalternativ 'Ja, vid ett tillfälle' eller 'Ja, vid flera tillfällen' på fråga 3 (se nedan).

Fråga 3: 'Har det under de senaste 12 månaderna hänt att du haft svårigheter att klara de löpande utgifterna för mat, hyra, räkningar m.m.?' Svartalternativ: 'Nej', 'Ja, vid ett tillfälle' samt 'Ja, vid flera tillfällen'

Redovisningsgrupp: Klarar oväntad utgift I redovisningsgruppen ingår respondenter som uppgett svartalternativ 'Ja' på fråga 4 (se nedan).

Redovisningsgrupp: Klarar inte oväntad utgift I redovisningsgruppen ingår respondenter som uppgett svartalternativ 'Nej' på fråga 4 (se nedan).

Fråga 4: 'Skulle du eller ditt hushåll inom en månad klara av att betala en oväntad utgift på 14 000 kronor utan att låna eller be om hjälp?' Svartalternativ: 'Ja' samt 'Nej'

Observera: Enkätfrågorna har numrerats för att underlätta förståelsen hur indikatorn är uppbyggd. Numreringen som återges här motsvarar inte numreringen i enkäterna.

Beskrivning av beräkning:

Segment: De senaste 30 dagarna Beräknad andel (%) av befolkningen som använt receptbelagda narkotikaklassade läkemedel utan läkares förskrivning under de senaste 30 dagarna efter ekonomi, kön och år.

Segment: De senaste 12 månaderna Beräknad andel (%) av befolkningen som använt receptbelagda narkotikaklassade läkemedel utan läkares förskrivning under de senaste 12 månaderna efter ekonomi, kön och år.

För båda segmenten är resultaten uppräknade till befolkningsnivå via viktning, men de är inte åldersstandardiserade.

Då HLV är en urvalsundersökning redovisas konfidensintervall på 95 % för båda segmenten. Det innebär att om man skulle upprepa undersökningen så skulle vi i 19 fall av 20 täcka in det sanna (men okända) värdet i populationen. Intervallets storlek beror av antalet observationer i urvalet och hur stor spridning variabeln har.

Observera att konfidensintervallen inte alltid ligger symmetriskt runt andelen. Det beror på att andelar samt konfidensintervallens övre och undre gränser är avrundade till en decimal.

Svarsfrekvens:

Svarsfrekvens för Nationella folkhälsoenkäten (HLV): 2018 (42,1 %), 2020 (42,3 %), 2021 (44,1 %), 2022 (37,9 %), 2024 (39,4 %).

Jämförbarhet över tid

Indikatorn är ny från och med 2018. Formuleringen av frågorna och svarsalternativen för narkotikaklassade läkemedel har förändrats något under perioden men nya och tidigare resultat kan jämföras. Vid tolkning av resultat kan dock gärna förändringen av frågan finnas i åtanke.

För år 2021 kan siffrorna skilja sig något jämfört med tidigare publicering. Detta beror på att den äldre åldersgruppen 85 år och äldre nu inkluderas i statistiken, och därmed används en kalibreringsvikt baserad på populationen 16 och äldre, istället för 16–84. Det rör sig endast om skillnader i decimaltal.

Utvecklingsarbete

Sedan 2018 när frågan introducerades har det skett en liten förändring i formuleringen av frågan. Gällande frågorna om ekonomi har summan på den oväntade utgiften varierat från 11.000, 12.000, 13.000 och nu 14.000 kronor. Tidigare formulerades den frågan om man på en vecka kunde skaffa fram 14.000 eller 15.000 kronor. För exakta frågeformuleringar för varje undersökning se: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/om-vara-datainsamlingar/nationella-folkhalsoenkaten/frageformular/>